

สังคมพลวัตวิถีวัฒนธรรมชุมชนชาวบรู บ้านเวินบีก ตำบลโขงเจียม
อำเภอโขงเจียม จังหวัดอุบลราชธานี
SOCIAL, DYNAMICS AND CULTURE, BAN WEN BUEK, TAMBON KHONG
CHIAM, KHONG CHIAM, DISTRICT UBON RATCHATANI PROVINCE

เยาวรัตน์ เจริญจิตต์¹

Yaowarat Jarernjit

บทคัดย่อ (Abstract)

งานวิจัยเรื่อง สังคมพลวัตวิถีวัฒนธรรมชุมชนชาวบรูบ้านเวินบีก ตำบลโขงเจียม อำเภอโขงเจียม จังหวัดอุบลราชธานี เป็นชนกลุ่มน้อยที่มีวิถีวัฒนธรรมชุมชนเป็นของตนเอง มีพลวัตวิถีทางวัฒนธรรมที่โดดเด่นชุมชนหนึ่ง ปัจจุบันมีการปรับเปลี่ยนเป็นตามบริบทสังคมภายนอกที่เปลี่ยนแปลงอย่างต่อเนื่อง เพื่อการรักษาความเป็นอัตลักษณ์ของชุมชนไว้ให้ยั่งยืน ได้วิจัยสืบค้นเรื่องประวัติความเป็นมาของชาวบรู วิเคราะห์หาสาเหตุของการเปลี่ยนแปลงและต้องการที่จะนำเสนอแนวทาง เพื่อการพัฒนาให้กับหมู่บ้านชาวบรูคงไว้ความเป็นอัตลักษณ์ของชุมชน โดยลำดับการศึกษาจากข้อมูลเอกสาร การใช้แบบสำรวจพื้นที่แหล่งชุมชน การลงสำรวจพื้นที่ชุมชนทางด้านกายภาพที่ตั้งของชุมชน ลักษณะของบ้านเรือน ศึกษาสภาพทางสังคมวิถีชีวิตและสภาพเศรษฐกิจ วิเคราะห์ประเมินคุณค่า โดยการใช้แบบสังเกตรวิถีวัฒนธรรมชุมชนแบบมีส่วนร่วมได้แก่ กิจกรรมในชีวิตประจำวันของคนในชุมชน การทำอาหารในงานพิธีกรรมต่าง ๆ ใช้วิธีการสัมภาษณ์เชิงลึกถึงโครงสร้างโดยเลือกกลุ่มเป้าหมายเจ้าหน้าที่ภาครัฐ ผู้ประกอบการร้านค้า บุคคลที่มีความรู้ภูมิปัญญาท้องถิ่น และสัมภาษณ์คณะกรรมการชุมชน ซึ่งผลที่ได้จากการศึกษาพบว่า มีอัตลักษณ์วิถีวัฒนธรรมที่โดดเด่นด้านประเพณีพิธีกรรมไหลเรือไฟ การทำอาหารในงานพิธีกรรม วิถีความเป็นอยู่ที่แตกต่าง ความรู้ที่ได้ชาวบรูสามารถนำไปใช้ให้เกิดคุณค่าในด้านการอนุรักษ์ การพัฒนาฟื้นฟูให้ชุมชนรักษาความโดดเด่นของชุมชนไว้ เพื่อพัฒนา

Received: 2020-08-09 Revised: 2020-09-02 Accepted: 2020-09-04

¹ หลักสูตรปรัชญาดุษฎีบัณฑิต สาขาการบริหารศิลปะและวัฒนธรรม คณะศิลปกรรมศาสตร์ มหาวิทยาลัยบูรพา จังหวัดชลบุรี Doctor of Philosophy Program in Art and Cultural Administration, Faculty of Fine and Applied Arts, Burapha University. E-mail: vivan898@hotmail.com

เป็นแหล่งท่องเที่ยวเป็นการเพิ่มรายได้ให้กับหมู่บ้านอย่างยั่งยืน ซึ่งเป็นนวัตกรรมชุมชนที่คนภายนอกเข้ามาสัมผัสเรียนรู้ความเป็นอยู่ของชุมชนชาวบรูต่อไป

คำสำคัญ (Keywords): สังคมพลวัต; วิถีวัฒนธรรม; ชาวบรู; นวัตกรรมชุมชน

Abstract

The Bru people are a minority with their own way of life and have a distinctive cultural dynamics. Currently, they are adjusted according to the constantly changing external context and maintain as well as sustain their identity. The writer searched the history of the Bru community, analyzed the causes of change and presented guidelines for development and maintaining the Bru identity. The research began with documentary studies, conducting community survey of community location, house-features, and social and economic conditions. Data were analyzed by assessing the value of data gathered from participatory observations of daily activities such as cooking in ceremonies. Additionally, some data were collected using semi in-depth interviews of government officials, shop operators, knowledgeable persons on local wisdom and members of village committee. The study found that the Bru community has a distinctive cultural identity especially the tradition of Fire-Boat Floating, cooking in various ceremonies, and different ways of life. The knowledge gained from this study can be used to conserve, develop, restore and maintain its prominence, and finally become a sustainable tourism destination. Such innovation can possibly lure outsiders to come and learn about the way of life of the Bru people in the future. Keywords: Social dynamics, cultural way of life, The Bru people and community innovation

Keywords: Social Dynamics; Cultural Way; Bru People; Community Lifestyle

บทนำ (Introduction)

ประเทศไทยมีกลุ่มชาติพันธุ์เข้ามาอาศัยอยู่เป็นจำนวนมาก แต่ละกลุ่มเมื่อเข้ามาแล้วนำเอาวิถีวัฒนธรรมความเชื่อของชาติพันธุ์ตน เข้ามาดำรงชีวิตอาศัยอยู่ในพื้นที่ประเทศไทย ได้มี

การปรับวิถีการดำรงชีวิตให้กลมกลืนไปกับสภาพของภูมิประเทศ ปรับตามชุมชนของคนในพื้นที่ที่อยู่ชิดกัน หรือปรับตามทางรถไฟ การเคลื่อนย้ายเข้ามาในพื้นที่ประเทศไทยย่อมทำให้เกิดปัญหาด้านการปกครองของทางรถไฟ ด้วยเหตุวิถีสังคมวัฒนธรรมที่แตกต่างกันและเมื่อทางการเข้าไปสนับสนุนให้ความช่วยเหลือ ก็อาจทำให้เกิดผลกระทบกับวิถีชีวิต ผลกระทบตามความเชื่อทางวัฒนธรรม โดยที่รัฐไม่เข้าใจวิถีชีวิตความเชื่อเดิม

กลุ่มชาติพันธุ์บรูเป็นกลุ่มชาติพันธุ์หนึ่ง ที่แรกเริ่มเดิมเคยอาศัยอยู่ในประเทศสาธารณรัฐประชาธิปไตยประชาชนลาว (สปป.ลาว) เป็นชุมชนที่ดำรงชีวิตด้วยการล่าสัตว์ มีการอพยพเคลื่อนย้ายไปตามพื้นที่ทำกินที่อุดมสมบูรณ์ตามที่ต่างๆ ต่อมาได้เดินทางข้ามแม่น้ำโขงมายังฝั่งประเทศไทย โดยเข้ามาตั้งชุมชนอาศัยอยู่ที่บ้านเวินบึก อำเภอโขงเจียม จังหวัดอุบลราชธานี ในช่วงปี พ.ศ. 2457 (ภักทิยา ยิมเรวัต, 2525 : 85-86) เข้ามาในครั้งแรกจำนวน 4 ครอบครัว และเดินทางเข้ามาเรื่อยจนถึงปัจจุบันนี้ ชาวบรูในชุมชนมีจำนวน 140 ครอบครัว ประชากรทั้งหมด 563 คน (สมัย วงศ์สาคร, 2561) จากที่เคยเป็นชุมชนแห่งการล่าสัตว์ต้องเปลี่ยนมาเป็นชุมชนเกษตรกรรม เนื่องด้วยนโยบายภาครัฐของรัฐบาลไทย ได้จัดสรรพื้นที่ทำกินให้อยู่เป็นสัดส่วนจึงทำให้การเคลื่อนย้ายต้องยุติลง(สำนักศิลปวัฒนธรรม สถาบันราชภัฏอุบลราชธานี, 2561) ในช่วงแรกที่เข้ามาอยู่ฝั่งประเทศไทย รูปแบบวิถีชุมชนยังคงเป็นแบบดั้งเดิมมีการใช้ชีวิตแบบเรียบง่ายยึดถือตามฮีตคองของตนเป็นหลักในการดำเนินวิถีชีวิต ต่อมาในปัจจุบันเมื่อทางภาครัฐได้เข้ามาพัฒนาชุมชนจึงส่งผลให้เกิดการเปลี่ยนแปลงโครงสร้าง ทางสังคมบางส่วน เนื่องด้วยเหตุผลหลายประการ ซึ่งการเปลี่ยนแปลงที่เกิดขึ้นส่งผลให้ชุมชน

ชาวบรูมีรูปแบบวิถีชีวิตที่เปลี่ยนไปจากเดิม มีการปรับเปลี่ยนรูปแบบการใช้ชีวิตให้เข้ากับสภาพบริบทสิ่งแวดล้อมทางสังคมใหม่ที่แตกต่างจากที่เคยเป็นมา(สำนักศิลปวัฒนธรรม สถาบันราชภัฏอุบลราชธานี, 2561) ด้วยการเปลี่ยนแปลงที่เกิดขึ้นส่งผลให้โครงสร้างทางสังคมของชุมชนชาวบรู ในด้านเศรษฐกิจสังคม วิถีชุมชน ขนบธรรมเนียมประเพณี พิธีกรรม ภาษา ศาสนา คติความเชื่อค่านิยม สภาพแวดล้อมชุมชน จำนวนประชากรและอื่น ๆ เกิดการเปลี่ยนแปลงรูปแบบแนวทางใหม่ของสังคมไทย

ด้วยสังคมโลกในปัจจุบันที่เข้าสู่สังคมโลกาภิวัตน์ เป็นพลวัตปัจจัยสำคัญในการดำรงชีวิตเพราะสามารถตอบสนองความต้องการของบุคคลได้ขึ้นหนึ่ง กระแสของความเจริญก้าวหน้านี้ให้อิทธิพลต่อชุมชนชาวบรู ทำให้เกิดความก้าวหน้าด้านเทคโนโลยีสารสนเทศและนวัตกรรมที่ทันสมัยเข้ามามีบทบาทในวิถีชีวิตประจำวันของผู้คนก่อให้เกิดการเปลี่ยนแปลงทางความคิดค่านิยมความเชื่อในแนวทางใหม่ ทำให้แนวทางความเชื่อค่านิยมดั้งเดิมของชุมชน

บางอย่างเกิดการสูญหายไปจากสังคม คนรุ่นใหม่ในชุมชนไม่ให้ความสำคัญอาจมองว่าเป็นสิ่งที่ล้าสมัยไม่เหมาะกับสภาพสังคมในปัจจุบัน จึงมองข้ามความสำคัญของสิ่งที่มีอยู่ ทำให้วิถีวัฒนธรรมชุมชนบางส่วนถูกลืมเลือนและคุณค่าลดลง เพราะคนในชุมชนไม่ให้ความสำคัญ

ด้วยเหตุผลดังที่กล่าว จึงทำให้ชุมชนเริ่มเกิดความตระหนักในสิ่งที่เกิดขึ้นเกิดในชุมชน เนื่องจากเกรงว่าภูมิวิถีวัฒนธรรมที่มีจะเกิดการสูญหายไปอย่างถาวร ชุมชนชาวบรูได้มีความพยายามในการพัฒนา พื้นฟู อนุรักษ์ในวิถีแนวทางของตนเองซึ่งมีการดำเนินการ แต่ในการดำเนินการนั้นยังไม่ครอบคลุมเท่าที่ควร ซึ่งเกิดจากปัจจัยหลายประการ ทั้งขาดความรู้ความเข้าใจในแนวทางการจัดการวัฒนธรรมที่เหมาะสม หากมีการจัดการที่ดีจะส่งผลให้ชุมชนเกิดความเข้มแข็ง และสามารถสืบทอดองค์ความรู้ที่มีให้เป็นประโยชน์ต่อชุมชนและสังคมส่วนรวม ดังนั้นแล้วจึงเป็นเรื่องที่จำเป็น หากชุมชนชาวบรูจะดำเนินการอนุรักษ์ พื้นฟู และพัฒนาองค์ความรู้ที่มีในชุมชนให้เท่าทันกับการเปลี่ยนแปลงที่เกิดขึ้น โดยการพัฒนาลู่ที่มีในชุมชนให้เกิดการเปลี่ยนแปลงในรูปแบบนวัตกรรมใหม่ การบูรณาการประยุกต์ใช้ความรู้ที่มีให้เกิดความเหมาะสมกลมกลืนกับบริบทสภาพแวดล้อมทางสังคมโดยรวม จะทำให้การบริหารจัดการวัฒนธรรมถูกต้องตามหลักวิชาการสามารถที่จะรักษาภูมิวัฒนธรรมของชุมชนตนได้ท่ามกลางสังคมพลวัตที่เกิดขึ้น อีกทั้งทางราชการสามารถนำไปเป็นตัวอย่างกับชุมชนอื่น ๆ ในทำนองเดียวกับชาวบรู ทำให้ชุมชนเข้มแข็ง ทางเราไม่ต้องเสียงบประมาณช่วยเหลือเป็นจำนวนมาก เพราะแต่ละชุมชนมีสภาพเศรษฐกิจที่ดีขึ้นโดยรักษาวิถีวัฒนธรรมของตนไว้ได้

วัตถุประสงค์ของการวิจัย (Research Objective)

1. เพื่อศึกษาประวัติความเป็นมาของชุมชนชาวบรูบ้านเวินบีก
2. เพื่อวิเคราะห์แนวทางการเปลี่ยนแปลงวิถีวัฒนธรรมชาวบรูบ้านเวินบีก
3. เพื่อนำเสนอแนวทางการพัฒนาวิถีวัฒนธรรมชุมชนชาวบรูบ้านเวินบีกสู่ความยั่งยืน

วิธีดำเนินการวิจัย (Research Methods)

งานวิจัย เรื่อง สังคมพลวัตวิถีวัฒนธรรมชุมชนชาวบรูบ้านเวินบีก ตำบลโขงเจียม อำเภอโขงเจียม จังหวัดอุบลราชธานี เป็นการศึกษาเชิงคุณภาพ มีวิธีการดำเนินการวิจัยดังนี้

1. การเลือกกลุ่มประชากรกลุ่มตัวอย่าง ใช้วิธีการคัดเลือกจากเจ้าหน้าที่ภาครัฐที่มีหน้าที่ดูแลชุมชนโดยตรง คัดเลือกจากกลุ่มผู้ประกอบการค้าในชุมชน คัดเลือกจากบุคคลที่มี

ความรู้ภูมิปัญญาในท้องถิ่น โดยการขึ้นของชุมชน คัดเลือกจากชาวบ้านและกรรมการของชุมชน โดยทุกกลุ่มคัดเลือกมากลุ่มละ 10 คน ยกเว้นบุคคลที่มีความรู้ในหมู่บ้าน 5 คน

2. การสืบค้นข้อมูลด้านเนื้อหา ผู้วิจัยได้ทบทวนวรรณกรรมจากเอกสารผู้ที่ทำการศึกษาเบื้องต้น เป็นเอกสารตำรา งานวิจัย ซึ่งมีการรวบรวมไว้แล้ว นอกจากนั้นได้ทำการสัมภาษณ์ผู้มีความรู้ปราชญ์ของชุมชน เพื่อสืบค้นข้อมูลเพิ่มเติมและเทียบเคียงกับเอกสารผู้ศึกษาไว้แล้ววิเคราะห์นำเสนอและสังเคราะห์ข้อมูล

3. ช่วงเวลาในการเก็บข้อมูล โดยในเรื่องการลงพื้นที่ นอกจากสัมภาษณ์แล้ว ผู้วิจัยลงพื้นที่ร่วมกับเหตุการณ์พิธีกรรมจริงกับชาวบ้าน เช่น พิธีกรรมช่วงเดือน 3 เดือน 6 งานพิธีกรรมไหลเรือไฟ เป็นต้น เพื่อให้ได้ข้อมูลที่ถูกต้อง

4. ด้านพื้นที่การศึกษา การเก็บข้อมูลด้านเอกสารใช้แหล่งค้นคว้าห้องสมุดมหาวิทยาลัยต่าง ๆ ในการเก็บรวบรวมภาคเอกสาร ส่วนพื้นที่หลักของการศึกษาวิจัยครั้งนี้คือหมู่บ้านเวินบึก ตำบลโขงเจียม อำเภอโขงเจียม จังหวัดอุบลราชธานี

การสัมภาษณ์ ผู้วิจัยใช้เครื่องมือที่ผ่านการตรวจจากผู้เชี่ยวชาญในการควบคุมงานวิจัย ใช้เป็นเครื่องมือในการสัมภาษณ์ ส่วนการสัมภาษณ์ ผู้วิจัยเลือกผู้ที่ถูกสัมภาษณ์โดยดูจากวัยวุฒิ คุณวุฒิ ภูมิความรู้โดยพิจารณาแหล่งเวลา แหล่งสถานที่ แหล่งบุคคลที่แตกต่างกัน ใช้วิธีเก็บรวบรวมข้อมูลต่าง ๆ กัน เพื่อบรรวบรวมข้อมูลเรื่องเดียวกันและสังเกตควบคู่ไปกับการซักถาม โดยผู้วิจัยใช้เครื่องมือสัมภาษณ์แบบไม่เป็นทางการ สัมภาษณ์แบบเจาะลึก และสนทนากลุ่มที่ผู้วิจัยดำเนินการออกแบบและมีการตรวจสอบจากผู้เชี่ยวชาญ จากนั้นจึงมีการตีความและวิเคราะห์เนื้อหาเพื่อหาข้อสรุปที่ชัดเจน

ข้อมูลที่ได้จากการสัมภาษณ์ ผู้วิจัยได้ใช้วิธีการตรวจสอบสามเส้า(Triangulation) เพื่อเป็นการเปรียบเทียบการค้นพบ จากข้อมูลที่ได้มา และเพื่อที่จะยืนยันความน่าเชื่อถือ โดยการเปรียบเทียบข้อมูล ใช้ผู้สัมภาษณ์หลายคนในการลงภาคสนาม และนำข้อมูลที่ได้มาเปรียบเทียบการศึกษาประวัติความเป็นมาของชุมชนชาวบรูประเทศไทยในหมู่บ้านเวินบึก ได้ทำการศึกษาข้อมูลจากนักวิชาการที่ศึกษาไว้แล้ว ไม่พบประเด็นทางประวัติศาสตร์เพิ่มเติมชุมชนชาวบรูบ้านเวินบึกเป็นกลุ่มชาวบรูที่อพยพมาจากชุมชนบ้านลาดเสื่อจาก สปป.ลาว โดยอพยพข้ามแม่น้ำโขงมายังฝั่งประเทศไทย และเป็นชนกลุ่มน้อยในพื้นที่จังหวัดอุบลราชธานี การเคลื่อนย้ายของชนกลุ่มนี้ มาจากเหตุผลทางการเมืองที่เกิดจากการขัดแย้งอำนาจและความต้องการที่จะเคลื่อนย้ายถิ่นฐานไปอยู่ยังที่ใหม่ จึงได้อพยพเข้ามาตั้งถิ่นฐานในพื้นที่บ้านเวินบึกเขตอำเภอโขงเจียม จังหวัดอุบลราชธานีในช่วงปี พ.ศ. 2457 ชาวบรูมีวิถีชีวิตความเป็นอยู่รวมถึง

ลักษณะสังคมวัฒนธรรมชุมชนที่ยังคงยึดถือแนวทางแบบแผนดั้งเดิมของตนเรียกว่า “ฮีดฮาเคอซอม” (จิตรกร โพธิ์งาม, 2536 : 2) บรูเป็นชุมชนที่มีภูมิวัฒนธรรมของตนแสดง ถึงเอกลักษณ์ทางสังคมอย่างชัดเจนและแตกต่างจากชุมชนโดยรอบ เมื่อเข้ามาตั้งถิ่นฐานอยู่ทางฝั่งประเทศไทย ทำให้มีการปรับเปลี่ยนโครงสร้างทางสังคมในทุกด้าน วิถีชีวิตความเป็นอยู่ของผู้นในชุมชนเกิดการเปลี่ยนแปลงแนวทางใหม่ เพื่อให้เท่าทันกับกระแสของสังคมที่เข้ามาในชุมชนส่งผลให้ชุมชนมีการปรับรูปแบบพฤติกรรมทางสังคมให้สอดคล้องกับกระแสสังคมโลกที่ทันสมัย เกิดการเปลี่ยนแปลงโครงสร้างทั้งระบบ รวมทั้งการมีปฏิสัมพันธ์กับบุคคลภายนอก ทำให้ค่านิยมความเชื่อ วิทยาการเทคโนโลยีที่ทันสมัยเข้ามามีบทบาทต่อการดำรงชีวิตของผู้น วิถีชีวิตคนในชุมชนมีการปรับเปลี่ยนเกิดความสัมพันธ์กับสิ่งรอบข้างอย่างมีดุลยภาพ จากความสัมพันธ์ของชุมชนกับพื้นที่ ทำให้วิถีชุมชนเปลี่ยนแนวทางให้เป็นไปตามกลไกของสังคมที่เป็นอยู่ เป็นการบูรณาการองค์ความรู้ทางสังคมให้กลมกลืนเหมาะสมกับสภาพบริบทของชุมชนในการปฏิบัติของผู้น สอดคล้องกับ (วิเชียร รักการ, 2551) ให้ความหมายว่าการเปลี่ยนแปลงหมายถึง การเปลี่ยนภาพทั่ว ๆ ไป การเปลี่ยนแปลงจะตั้งอยู่บนรากฐานของเวลา ใช้เวลาเป็นเกณฑ์วัดเปรียบเทียบการเปลี่ยนแปลงในช่วงระยะเวลาหนึ่งเช่น บทบาทสถานภาพของมนุษย์และกลุ่มคนและสถาบันต่าง ๆ ที่มีอยู่มีการเปลี่ยนแปลงไปจากเดิมอย่างไรในแต่ละช่วงเวลา การเปลี่ยนแปลงเกิดจากการติดต่อสัมพันธ์กับผู้อื่นและชุมชนอื่น การที่ประดิษฐ์คิดค้นสรรพสิ่งต่าง ๆ ได้เกิดการเปลี่ยนแปลงขึ้นภายในชุมชนตลอดเวลา จากการลงพื้นที่ทำให้ทราบว่า ชุมชนชาวบรูนั้นมีวิถีวัฒนธรรมความเป็นอยู่ที่มีเอกลักษณ์ทางสังคมอย่างชัดเจน เป็นสิ่งที่คนในชุมชนยังคงประพฤติปฏิบัติตามแนวทางสืบมา ซึ่งในปัจจุบันชุมชนได้ปรับเปลี่ยนแนวทางวิถีชุมชนของตนด้วยการสร้างเงื่อนไขทางสังคมของตนให้กลมกลืนกับแนวทางใหม่ของสังคมพลวัต จนกลายเป็นรูปแบบอัตลักษณ์ใหม่ที่มีความสัมพันธ์กับสังคมส่วนรวม โดยบูรณาการความรู้ที่มีเป็นแนวทางการพัฒนาวิถีชุมชนด้วยการนำหลักการแนวคิดการจัดการวัฒนธรรม แนวคิดการจัดการความรู้ภูมิปัญญา แนวคิดการจัดการเปลี่ยนแปลงทางวัฒนธรรม และแนวคิดการจัดการแหล่งเรียนรู้ มาใช้ในดำเนินการจัดการวิถีชุมชนให้เท่าทันกับการเปลี่ยนแปลงที่เกิดขึ้น เพราะการเปลี่ยนแปลงทำให้วิถีชุมชนเกิดการพัฒนา ทำให้ชุมชนมีความเจริญก้าวหน้าเท่าทันสภาวะการณ์ของสังคม

ชุมชนชาวบรูได้ดำเนินการจัดการชุมชนของตนจนเกิดการเปลี่ยนแปลงรูปแบบทางวัฒนธรรมที่มีความร่วมสมัย เป็นการเปลี่ยนแปลงที่เกิดจากความเจริญก้าวหน้าของสังคมสมัยใหม่ และความรู้วิทยาการที่ทันสมัยในการบูรณาการความรู้ของชุมชนให้เกิดความสัมพันธ์กับแนวทางใหม่ เพื่อเป็นแบบแผนก่อให้เกิดความกลมกลืนกับสังคมส่วนรวม ซึ่งทำให้ชุมชน

ชาวบรูสามารถดำรงสืบทอดความรู้ของชุมชนผ่านต่อไปยังชนรุ่นหลังได้ ด้วยกระบวนการพัฒนาชุมชน ก่อให้เกิดแนวทางการเรียนรู้สู่ชุมชนได้อย่างยั่งยืน ดังภาพประกอบต่อไปนี้

ภาพที่ 1- 2 การเปลี่ยนแปลงที่เกิดขึ้นในชุมชน

ภาพที่ 1 เรือไฟใช้วัสดุที่ทันสมัย ภาพที่ 2 ศาลา“ศุภลักษณ์”จุดชมวิวชุมชน
ที่มา : ผู้วิจัย

ภาพที่ 3 การเปลี่ยนแปลงบริเวณพื้นที่เศรษฐกิจของชุมชน

ภาพที่ 3 การปรับปรุงพื้นที่ริมน้ำโขงให้เป็นพื้นที่ทางเศรษฐกิจ
ที่มา : ผู้วิจัย

ปัจจุบันชุมชนบ้านเวินบึกมีการเปลี่ยนแปลงโครงสร้างทางสังคมโดยภาพรวม เนื่องด้วยความเจริญก้าวหน้าเข้ามาในชุมชนอย่างต่อเนื่องทั้งทางด้านค่านิยมความเชื่อและวัตถุนิยมในลักษณะทุนนิยมทางสังคม สิ่งเหล่านี้ก่อให้เกิดแนวทางการพัฒนาวิถีวัฒนธรรมอย่างรวดเร็วท่ามกลางกระแสสังคมพลวัต การเปลี่ยนแปลงที่เกิดขึ้นทำให้ผู้คนในชุมชนต่างปรับเปลี่ยนรูปแบบการใช้ชีวิตในสังคมให้ดำเนินไปตามแนวทางภูมิวัฒนธรรมที่เปลี่ยนแปลงเป็นการเปลี่ยนแปลงที่ยังคงรูปแบบวิถีดั้งเดิม โดยมีการปรับแนวทางวิถีชุมชนบางส่วนให้เข้ากับการเปลี่ยนแปลงของสังคมภายนอก เพื่อเป็นการรักษาแก่นสารองค์ความรู้วิถีชุมชนของสังคมไว้มิให้เกิดการสูญหาย เป็นวิธีการที่ชุมชนชาวบรูได้ดำเนินการในการปกป้องภูมิวัฒนธรรมของตนจากการรุกรานภายนอกของกระแสสังคมโลกาภิวัตน์ โดยการบูรณาการความรู้แบบดั้งเดิมที่มีให้สอดคล้องกับความรู้สมัยใหม่ในสังคม เพื่อการเรียนรู้ในทุกมิติ ดังภาพประกอบต่อไปนี้

ภาพที่ 4-5 ภาพวิถีชุมชนชาวบรูบ้านเวินบีก

ภาพที่ 4 ชาวบ้านพายเรือออกหาปลา ภาพที่ 5 ทำเครื่องจักสานในครัวเรือน

ที่มา : ผู้วิจัย

ภาพที่ 6 กุ้งแม่น้ำที่ชาวบรูจับได้จากการทำประมง

ภาพที่ 6 กุ้งแม่น้ำโขงที่ชาวบ้านจับเพื่อนำไปจำหน่าย

ที่มา : ผู้วิจัย

ผลการวิจัย (Research Results)

จากการศึกษา สังคมพลวัตวิถีวัฒนธรรมชุมชนชาวบรู บ้านเวินบีก ตำบลโขงเจียม อำเภอโขงเจียม จังหวัดอุบลราชธานี ได้ผลดังต่อไปนี้

1. ด้านประวัติความเป็นมา ของชุมชนชาวบรูบ้านเวินบีก พบว่าชุมชนชาวบรูบ้านเวินบีก ตำบลโขงเจียม อำเภอโขงเจียม จังหวัดอุบลราชธานีมีข้อแตกต่างจากชุมชนชาวบรูบ้านลาดเสือ ในประเทศสาธารณรัฐประชาธิปไตยประชาชนลาว ในเรื่องวิถีวัฒนธรรมชุมชนความเชื่อ ค่านิยมที่เปลี่ยนไปของชุมชนชาวบรูบ้านเวินบีกในประเทศไทย เนื่องด้วยการเคลื่อนย้ายเข้ามาอาศัยอยู่ในประเทศไทย ในฐานะที่เป็นพลเมืองไทย ชาวบรูจึงจำเป็นต้องปฏิบัติตามแนวทางของสังคมไทย ด้วยการปรับเปลี่ยนแนวทางจารีตที่ตนนับถือปฏิบัติให้สอดคล้องกับบริบททางสังคมไทย เช่น เศรษฐกิจสังคม ปัจจัย 4 ประเพณีพิธีกรรม สิ่งเหล่านี้เกิดจากการเปลี่ยนแปลงโครงสร้างทางสังคมที่ส่งผลให้วิถีวัฒนธรรมชุมชนชาวบรูดั้งเดิมถูกเจือปนด้วยวิถีวัฒนธรรมไทย ทำให้ความเป็นกลุ่มชาติพันธุ์บรูดั้งเดิม มีความเป็นไทยมากขึ้น

2. วิเคราะห์แนวทางการเปลี่ยนแปลงวิถีวัฒนธรรมชาวบรูบ้านเวินบึก

2.1 ด้านเศรษฐกิจ

เศรษฐกิจของชุมชนชาวบรู เกิดการเปลี่ยนแปลงทั้งโครงสร้างภาพรวมของชุมชน จากชุมชนที่เคยอยู่อย่างพอเพียงเมื่อครั้งอดีต ปัจจุบันกลายเป็นชุมชนการค้าเชิงพาณิชย์ เนื่องด้วยชาวบ้านในชุมชนรู้จักการนำทรัพยากรที่มีในท้องถิ่นอย่างมากมาทำการแปรรูปเป็นผลิตภัณฑ์สินค้าในชุมชน และจัดจำหน่าย เพื่อเป็นการสร้างรายได้ให้กับตนเอง ชุมชน สังคม

2.2 ด้านปัจจัย 4

ด้านอาหาร ชาวบรูมีการปรับเปลี่ยนชนิดวัตถุดิบอาหารให้เข้ากับบริบทสมัยนิยมของสังคมตามความจำเป็นในการแสวงหาอาหารที่ได้มาเพื่อใช้ในการดำรงชีพ เช่น ใช้น้ำมันหมู เนื้อไก่ แทนเนื้อควายในอาหารที่ใช้ประกอบในงานพิธีกรรมเกี่ยวกับความเชื่อทางสังคมของตน (สุทิศ พิงป่า, 2562)

ด้านที่อยู่อาศัย บ้านเรือนที่อยู่อาศัยชาวบรูยังคงรูปแบบโครงสร้างเดิมไว้ซึ่งประกอบด้วยห้องนอน ห้องโถงหรือเพิงบ้าน และเกยบ้านหรือชานบ้านซึ่งห้องครัวจะอยู่ใต้ถุนบ้าน ในปัจจุบันรูปแบบโครงสร้างบ้านชาวบรูก็ยังคงเดิมเพียงแต่ขยายขนาดพื้นที่ห้องให้กว้างขึ้น และที่เปลี่ยนแปลงคือรูปแบบตัวบ้าน วัสดุอุปกรณ์ที่ใช้เป็นตามสมัยนิยม (สังวาลย์ แก้วใส, 2562)

ด้านเครื่องนุ่งห่ม การแต่งกายของชุมชนชาวบรูเป็นการแต่งกายแบบเรียบง่าย ในอดีตชาวบรูจะทอผ้าเพื่อใช้เองในครัวเรือน โดยมีการย้อมสีที่ได้จากธรรมชาติ เช่น สีจากเปลือกไม้ เป็นต้น ต่อมาเมื่อสังคมเจริญขึ้นการแต่งกายของคนในชุมชนได้ปรับเปลี่ยนให้เหมาะสมกับสมัยนิยม และมีชุดประจำเผ่าเพื่อแสดงถึงเอกลักษณ์ของชุมชนอย่างชัดเจน (พระอาจารย์วิเศษ จิตตะ ทัฬหโต, 2560)

ด้านยารักษาโรค การรักษาโรคของชาวบรูในครั้งอดีตนั้นเป็นการรักษาแบบแพทย์แผนโบราณด้วยยาสมุนไพรพื้นบ้านที่หาได้เองจากธรรมชาติ เป็นการรักษาแบบพื้นบ้านโดยการเป่ายา พอกยา ต้มยา กวาดยา เป็นต้น ต่อมาเมื่อความเจริญเข้าสู่สังคม การรักษาแบบแพทย์แผนโบราณเริ่มหายไปจากสังคมชาวบรู เพราะการรักษาแบบแพทย์แผนปัจจุบันเข้ามาแทนที่ ทำให้ชาวบรูนิยมไปรับการรักษากับแพทย์แผนปัจจุบันมากขึ้น เป็นการรักษาที่ทันทั่วถึงที่ตรงกับโรค ทำให้ชาวบรูไม่ค่อยรักษาแบบแพทย์แผนโบราณ เป็นสิ่งที่จำเป็นที่ชุมชนชาวบรูจำเป็นต้องอนุรักษ์ฟื้นฟูอย่างเร่งด่วน (พนัส พิงป่า, 2561)

2.2 ด้านประเพณีพิธีกรรม

พิธีกรรมไหลเรือไฟ การไหลเรือไฟ(ไหลเฮือไฟ) ของชาวนครบ้านเวินบึกแตกต่างชาวนครบ้านลาดเสือ ในช่วงของเวลาไหลเรือไฟ เพราะชาวนครบ้านเวินบึกได้ปรับช่วงเวลาของการไหลเรือไฟให้ตรงกับช่วงออกพรรษาของไทยคือช่วงวันขึ้น 15 ค่ำ เดือน 11 หรือวันแรม 1 ค่ำ เดือน 11 ในส่วนการไหลเรือไฟของชาวนครบ้านลาดเสือ จะทำก่อนออกพรรษาในช่วงบุญข้าวสารทหรือข้าวสลากภัตคือช่วงวันขึ้น 15 ค่ำ เดือน 10 การไหลเรือไฟของชาวนครบ้านเวินบึกจะมี 2 รูปแบบ คือการไหลเรือไฟบก และการไหลเรือไฟน้ำ โดยจะทำการไหลเรือไฟบกก่อนไหลเรือไฟน้ำ การบูชาทั้ง 2 อย่างที่กล่าวถึงเป็นการบูชาสิ่งศักดิ์สิทธิ์ที่คนในชุมชนนับถือ (พระอาจารย์วิเศษ จิตตะทัตโต, 2560)

เสนอแนวทางการพัฒนาวิถีวัฒนธรรมชุมชนชาวนครบ้านเวินบึก

1. เปิดโอกาสให้คนเข้ามามีส่วนร่วม
2. จัดพื้นที่ทำเป็นแหล่งเรียนรู้
3. สร้างองค์ความรู้
4. รวบรวมองค์ความรู้ โดยการบันทึก บอกกล่าว
5. การแลกเปลี่ยนเรียนรู้ร่วมกัน
6. การประยุกต์ใช้ความรู้

อภิปรายผลการวิจัย (Research Discussion)

ผลที่ได้รับจากการศึกษา คือแนวทางการพัฒนาวิถีวัฒนธรรมชุมชนเป็นผลที่เกิดจากการจัดการองค์ความรู้ที่มีในชุมชนให้เป็นแบบอย่างแนวทางในการดำเนินชีวิตโดยสอดคล้องกับการเปลี่ยนแปลงของสังคมที่เกิดขึ้นภายใต้พลวัตปัจจัย ของเงื่อนไขยุคสมัย เวลา โครงสร้างทางสังคมส่วนรวม การเปลี่ยนแปลงที่เกิดขึ้นส่งผลให้สังคมพลโลกเกิดการถ่ายทอดเชื่อมโยงองค์ความรู้ต่าง ๆ ให้เกิดการหลอมรวมกัน เพื่อที่ผู้คนสามารถจะนำความรู้ต่าง ๆ ที่มีมาใช้ในการดำเนินชีวิตได้ท่ามกลางการเปลี่ยนแปลงที่ก้าวหน้าไปอย่างรวดเร็ว สอดคล้องกับ (สุธีระ ประเสริฐสรรพ, 2551 : 42-48) กล่าวว่า การกำหนดนโยบายในงานการจัดการวัฒนธรรมของรัฐเป็นยุทธศาสตร์ในการสร้างกลยุทธ์แผนงาน เพื่อสร้างความเจริญอกงามแก่หมู่คณะจึงได้กำหนดแนวทางจัดการวัฒนธรรม 2 แนวทางคือ การรักษาและธำรงค้ำให้นาวัฒนธรรมมาปฏิบัติและแปรรูปวัฒนธรรมเป็นสินค้าเพื่อนำไปขายให้เกิดผลประโยชน์ทางเศรษฐกิจ จนวัฒนธรรมกลายเป็นเพียงเครื่องมือรับใช้ในการพัฒนา ผลที่ได้พบว่าการจัดการวิถีวัฒนธรรมชุมชนเป็นไปตามกรอบแนวทางที่ชุมชนบ้านเวินบึกดำเนินการ โดยมีการปรับเปลี่ยนวิธีการดำเนินการจัดการ

ชุมชนให้มีความสอดคล้องเหมาะสมกับสังคมปัจจุบัน โดยเชื่อมโยงกับการจัดการความรู้ภูมิปัญญา ทำให้ชุมชนบ้านเวินบึกเกิดการบูรณาการความรู้ที่มีให้เกิดการต่อยอดทางความคิด ในการจัดการทรัพยากรในชุมชนให้เกิดประโยชน์อย่างคุ้มค่า รวมทั้งเป็นการสืบทอด อนุรักษ์ พื้นฟู เผยแพร่องค์ความรู้ภูมิปัญญาที่มีให้สามารถดำรงอยู่ในสังคมพลวัต การดำเนินการดังกล่าวทำให้ชุมชนเกิดความยั่งยืน โดยที่คนชุมชนบ้านเวินบึกสืบสานความรู้ที่มีให้กับชนรุ่นหลังให้เข้ากับบริบทของยุคสมัย สอดคล้องกับ (พัชรินทร์ สิริสุนทร, 2550 : 7) อธิบายว่าภูมิปัญญาคือการผสมผสานระหว่างระบบคิดกับศักยภาพของมนุษย์เพื่อสร้างสรรค์นวัตกรรมที่เหมาะสมในการดำรงชีวิต รวมถึงการเชื่อมโยงตีความและการแสดงพฤติกรรมเพื่อแปลงระบบคิดของบุคคลหรือกลุ่มคนให้อยู่ในรูปของผลผลิตที่สอดคล้องกับวิถีคิด ค่านิยม บรรทัดฐานและวิถีการดำรงชีวิตของมนุษย์ พบว่าแนวทางการจัดการความรู้ภูมิปัญญาเป็นแนวทางที่ชุมชนชาวบรูบ้านเวินบึกสามารถพัฒนาองค์ความรู้ภูมิปัญญาที่มีในชุมชนโดยการต่อยอดทางความคิดเป็นผลิตภัณฑ์และเอกลักษณ์ที่โดดเด่นของชุมชนตนเองได้ในเชิงนวัตกรรมชุมชน ได้เหมาะสมกับบริบทสังคมโดยรอบ การเปลี่ยนแปลงที่เกิดขึ้นเป็นวิธีการพัฒนาวิถีวัฒนธรรมชุมชนที่ทำให้ผู้คนในชุมชนคงอยู่ได้ ด้วยการปรับปรุงแนวทางรูปแบบวิถีวัฒนธรรมให้มีความสัมพันธ์กับบริบทสังคมรอบข้าง ทั้งทางด้านวัตถุและกระบวนการที่เข้ามาเจือปนกับชุมชนจนก่อให้เกิดการเปลี่ยนวิถีใหม่ในสังคม และเป็นสิ่งที่คนในชุมชนให้การยอมรับเป็นแนวทางเดียวกัน สอดคล้องกับ (งามพิศ สัตย์สงวน, 2545 : 26-27) ให้ความหมายว่า การเปลี่ยนแปลงทางวัฒนธรรมหมายถึงการเปลี่ยนแปลงองค์ประกอบย่อยของวัฒนธรรม เช่น การเปลี่ยนแปลงในครอบครัว เครือญาติ เศรษฐกิจ การเมืองการปกครอง สังคม การศึกษา ศาสนา ความเชื่อ การแพทย์ การสาธารณสุข การสื่อสาร ศิลปะและนันทนาการ ค่านิยม ความเชื่อ อุดมการณ์ ประเพณีพิธีกรรม สัญลักษณ์ สถานภาพและบทบาทโลกทัศน์ รวมทั้งวัฒนธรรมทางวัตถุและกระบวนการเปลี่ยนแปลงทางวัฒนธรรมเกิดจากการประดิษฐ์คิดค้นสิ่งใหม่ การค้นพบ การแพร่กระจายเกิดจากการติดต่อทางวัฒนธรรมภาวะความทันสมัยและนวัตกรรม ผลที่ได้พบว่าแนวทางการเปลี่ยนแปลงทางวัฒนธรรมมีส่วนสำคัญที่ทำให้ชุมชนบ้านเวินบึกมีความเจริญ ผู้คนมีแนวทางในการดำเนินวิถีชีวิตในรูปแบบที่ทันสมัย โดยการผสมผสานรูปแบบรูปแบบแนวทางดั้งเดิมและรูปแบบวิถีใหม่เข้าด้วยกันกลายเป็นพลวัตปัจจัยในการดำเนินวิถีชีวิตของผู้คนในสังคม ส่งผลให้เกิดการจัดการแหล่งเรียนรู้ในชุมชนให้เป็นพื้นที่เรียนรู้ เก็บรวบรวมความรู้ภูมิปัญญาท้องถิ่นให้เป็นระบบเพื่อการศึกษา ค้นคว้าแสวงหาข้อมูล แก่ผู้ที่สนใจ และเป็นแหล่งเรียนรู้วิถีวัฒนธรรมชุมชนต้นแบบของกลุ่มชาติพันธุ์อื่นๆ ที่อยู่โดยรอบ เป็นสถานที่รวบรวม เรียนรู้และถ่ายทอดรูปแบบประสบการณ์วิถีชีวิตให้ผู้ที่สนใจ

สามารถเรียนรู้ได้อย่างหลากหลายวิธีการและเท่าทันกับการเปลี่ยนแปลงที่เกิดขึ้นกับสังคม สอดคล้องกับ (จิตินันท์ สุวรรณเรือง, 2553 : 9)กล่าวว่า แหล่งเรียนรู้หมายถึง สถานที่ บุคคล เหตุการณ์ ทรัพยากรธรรมชาติ สภาพแวดล้อมทางเศรษฐกิจสังคม การเมืองการปกครอง วัฒนธรรมและเทคโนโลยี ที่เป็นที่รวมของข้อมูลข่าวสารความรู้ประสบการณ์และความชำนาญที่สามารถถ่ายทอดให้ผู้อื่นรับรู้ได้ ซึ่งผู้เรียนสามารถแสวงหาหรือเกิดกระบวนการเรียนรู้ได้ด้วยตนเอง แหล่งเรียนรู้สามารถแบ่งได้ เป็นแหล่งเรียนรู้ภายในสถานศึกษาซึ่งเป็นการเรียนรู้ในระบบ และแหล่งเรียนรู้นอกสถานศึกษาซึ่งเป็นการเรียนรู้นอกระบบ ผลที่ได้พบว่าชุมชนชาวบ้านเวินบึก สามารถพัฒนาเป็นพื้นที่แหล่งเรียนรู้วิถีวัฒนธรรมชุมชนได้ เพราะเป็นพื้นที่บริบทวิถีวัฒนธรรมทางสังคม มีเอกลักษณ์โดดเด่นทางผู้คนและมีวิถีวัฒนธรรมที่น่าสนใจ เนื่องจากมีการพัฒนารูปแบบแนวทางวิถีชุมชนให้เข้ากับสังคมพลวัตในปัจจุบัน

ข้อเสนอแนะการวิจัย (Research Suggestions)

1. ข้อเสนอแนะทั่วไป

การเปลี่ยนแปลงที่เกิดขึ้นในชุมชนชาวบรูบ้านเวินบึกมีมากมายหลายประการทั้งนี้เกิดขึ้นจากปัจจัยหลายอย่าง que เข้ามาสู่สังคมชาวบรู ทั้งทางรูปธรรมและนามธรรมที่เป็นวัตถุ ค่านิยมความเชื่อ กระบวนการทางสังคมและสื่อต่างๆ สิ่งเหล่านี้ก่อให้เกิดแนวทางรูปแบบใหม่ แก่สังคม ดังนั้นจึงเป็นเรื่องสำคัญที่ชุมชนบ้านเวินบึกควรตระหนักและให้ความสนใจ เพราะจะ ก่อให้เกิดการเปลี่ยนแปลงชุมชนต่อไปในอนาคต

2. ข้อเสนอแนะเพื่อการวิจัยครั้งต่อไป

ควรพัฒนาแนวทางการจัดการชุมชนที่มีอยู่ให้กลมกลืนกับบริบทของสังคมรอบข้าง โดยต่อยอดพัฒนาสิ่งที่มีในชุมชนให้เป็นนวัตกรรมหรือนวัตกรรมวิถีแนวทางใหม่ ที่มีประโยชน์ต่อผู้คน และชุมชน เพื่อจะได้เกิดประโยชน์ต่อการดำรงชีวิตและศึกษาในอนาคต

เอกสารอ้างอิง (References)

- งามพิศ สัตย์สรวง. (2545). “สถาบันครอบครัวของกลุ่มชาติพันธุ์ใน กรุงเทพมหานคร : กรณีศึกษาครอบครัวไทยโซ่ง”. กรุงเทพฯ : สำนักพิมพ์จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.
- จิตินันท์ สุวรรณเรือง. (2553). “การใช้แหล่งการเรียนรู้ของนักเรียนมัธยมศึกษาตอนปลายที่ ศึกษาในโรงเรียนสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษานราธิวาส เขต 1”. ปรินญา นิพนธ์ กศ.ม. กรุงเทพฯ : มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ.

- ปรีชา ช้างขวัญยืน. (2551). “การจัดการวัฒนธรรม”.วารสารเทคโนโลยีสุรนารี. 2(2), 22.
- พัชรินทร์ สิริสุนทร (2550). “ชุมชนปฏิบัติการด้านการเรียนรู้ : แนวคิดเทคนิค และกระบวนการ”. กรุงเทพฯ : สำนักพิมพ์แห่งจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.
- ภททิยา ยิมเรวัต (2525).“ระเบียบ : งานบุญชาวบรู”. ภาษาและวัฒนธรรม. 2(2), 85–86.
- มหาวิทยาลัยเชียงใหม่. (2559). การจัดการศิลปะและวัฒนธรรม. เชียงใหม่ : มิสเตอร์เจมส์
- วิเชียร รัชการ. (2551) วัฒนธรรมและพฤติกรรมของไทย, [ออนไลน์]. แหล่งที่มา : www.lsc.ru.ac.th/data/Ps0000941.doc, [19 มกราคม 2562]
- วิรุณ ตั้งเจริญ. (2552). “การจัดการวัฒนธรรมและทัศนศิลป์”. วารสารมหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ (สาขาวิทยาศาสตร์และเทคโนโลยี). 1(1), 1-6.
- สุธีระ ประเสริฐสรรพ. (2551). “การจัดการวัฒนธรรมในระดับนโยบายรัฐ” วารสารสถาบันวัฒนธรรมและศิลปะ มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ. 10 (1), 41- 48.
- สำนักศิลปวัฒนธรรม สถาบันราชภัฏอุบลราชธานี (2561) นามานุกรมภูมิศาสตร์จังหวัดอุบลราชธานี.

สัมภาษณ์

- พนัส พึ่งป่า. (16 เมษายน 2561). ประชาชนชาวบ้าน. สัมภาษณ์.
- วิเศษ จิตตะทัณฑ์โต. (4 กันยายน 2560). เจ้าอาวาสวัดบ้านเวินบึก. สัมภาษณ์.
- สมัย วงศ์สาคร. (27 พฤศจิกายน 2561). ผู้ใหญ่บ้านเวินบึก. สัมภาษณ์.
- สุทิศ พึ่งป่า. (23 เมษายน 2562). ประชาชนชาวบ้าน, สัมภาษณ์.
- สังวาลย์ แก้วใส. (23 เมษายน 2562). ประชาชนชาวบ้าน, สัมภาษณ์.